

Lastpakken

Tijdschrift Verslaving 8, 1, 22-23

*Jaap van der Stel*¹

Ik werk al heel lang niet meer in de verslavingszorg, maar de interesse is blijven bestaan. Wat mij in het verleden verbaasde - en waar ik me toen ook wel voor geneerde - was de voortdurende neiging van de sector om zich apart op te stellen. Er werden in die jaren zeker tachtig dikke nota's geschreven over het 'eigene' van de verslavingszorg. De zorg moest haar 'categoriale' karakter zien te behouden; verslavingszorg was een 'vak apart'. Initiatieven tot integratie werden met argwaan bekeken. In dat opzicht is er niet zoveel veranderd.

Buitenstaanders ervaren de verslavingszorg nog steeds als wat naar binnen gekeerd.

Wetenschappers, psychiaters of klinisch psychologen betogen al lang dat verslaving een psychische stoornis is als alle andere. Het idee dat verslaafden zoveel verschillen van de rest van de ggz-populatie berust op een misverstand. En vanwege de hoge mate van comorbiditeit is het vaak niet zo duidelijk waarom iemand in de ene of de andere sector terecht komt. Hier komt bij dat goeddeels dezelfde werkmethoden worden gehanteerd, en de theoretische modellen van waaruit wordt gewerkt sterk met elkaar overeenkomen. Zo bezien is het een logische consequentie als de verslavingszorg een onderdeel zou worden van de algemene ggz. Maar dat gebeurt niet.

De sector blijft zich goeddeels apart organiseren. Dat heeft ontegenzeggelijk veel voordelen gehad - nog steeds. Op een aantal punten heeft de verslavingszorg er zelfs een voorsprong mee opgebouwd. Maar er kleven ook nadelen aan. Het belangrijkste is wel het risico van stereotiep denken over verslaafden, wat denk ik voortkomt uit het feit dat men daar zo op gefocust is. Je zou menen dat dit vooral buiten de verslavingszorg plaatsvindt, en daarvan zijn er inderdaad voorbeelden genoeg. Maar binnen deze sector is het niet anders en het ligt - vermoed ik - aan de basis van het in stand houden van het isolement van deze vorm van zorg. 'Verslaafden zijn lastpakken', hoorde ik laatst op een vergadering in de verslavingszorg, en ze zijn 'anders' dan de patiënten in de ggz. Nu werk ik in de ggz, en daar zijn zeer zeker veel patiënten waar je helemaal niets van merkt. Maar de verslavingszorg heeft niet het monopolie op lastige mensen. Los daarvan: zo'n uitspraak is ook riskant, omdat er negatieve verwachtingen aan kleven. Psychologen weten dat het uitspreken of het hebben van negatieve

¹ *Dr. J.C. van der Stel* is lector ggz bij de Hogeschool Leiden en senior onderzoeker bij VUmc/GGZ inGeest. E-mail: jaapvanderstel@gmail.com.

verwachtingen zeer krachtige voorspellers zijn van de uitkomst van een behandeling.

Stereotypen horen daarom volgens mij niet thuis in de zorg. Het enige wat echt telt, is het uitstralen van vertrouwen in de kansen op herstel - hoe lastig dat ook is.

Ik weet het, voorbeelden uit het verleden zijn geen argumenten. Maar toch. In mijn eerste proefschrift schreef ik over het Amsterdamse Consultatiebureau voor Alcoholisme, waar mijn held Theodorus van der Woude decennia lang de dienst uitmaakte. Honderden 'dronkaards' of alcoholisten hielp hij op de been, inclusief hun gezinnen. De welzijnsstaat functioneerde nog nauwelijks, dus besloot de vereniging die het bureau in stand hield de mannen financieel te helpen met - soms forse - leningen. 'Wat lees ik? Geld lenen aan verslaafden? Dat is toch de kat op het spek binden?'

Van der Woude leende ze inderdaad geld en gaf hun het 'blinde' vertrouwen dat het stukje bij beetje weer terug zou komen. En wat gebeurde er? Jaarlijks kon het bestuur meedelen dat leningen inderdaad werden terugbetaald. Tot op de cent. De profetie vervulde zichzelf. Het waren andere tijden, maar Van der Woude was niet naïef. Hij was als onderwijzer vertrouwd geraakt met de sociale misstanden in de Jordaan en wist wat voor vlees hij in de kuip had. Hij maakte gebruik van een oude wijsheid, waar de psychologie in de twintigste eeuw het wetenschappelijk bewijs voor heeft geleverd: het uitstralen van positieve verwachtingen en vertrouwen over een positieve uitkomst dragen bij aan succes.

Optimisme en hoop zijn niet rationeel - maar ze werken wel.